

Türkiye'nin Bozkırlarının Korunması ve Sürdürülebilir Yönetimi

ŞANLIURFA'NIN EL DEĞMEMİŞ BOZKIRLARI

GEF destekli "Türkiye'nin Bozkır Ekosistemlerinin Korunması ve Sürdürülebilir Yönetimi Projesi" nin amacı etkin bir korunan alan yönetimiyle bozkır biyolojik çeşitliliğinin korunmasını tarım, orman, çayır/mera gibi üretim peyzajlarına entegre ederek Türkiye'nin bozkır ekosistemlerinin korunmasını güçlendirmektir.

Ülkemizin yaklaşık 32 milyon hektarlık alanını (yani neredeyse %40'ını) kapsayan bozkırlar, Türkiye de ekolojik öneme sahip ve en kırılgan ekosistemlerden birisidir. Şanlıurfa'da Ülkenin iyi korunmuş ve eldeğmemiş bozkır ekosistemlerinden bazıları görülür. Zengin bitki ve kelebek türlerine ev sahipliği yapan küresel düzeyde tehdit altındaki kuş, memeli, iki yaşamlılar ve sürüngen türlerinin sayısının yüksek olduğu küresel düzeydeki çok önemli ve eşsiz alanlardır.

Büyük Memeliler

Bozkırlar, acem ceylanı (*Gazella subgutturosa*), çizgili sırtlan (*Hyaena hyaena*) ve vaşak (*Lynx lynx*) gibi alanine büyük memeli faunasına ev sahipliği yaparlar.

Ne yazık ki, Orta ve Güneydoğu Anadolu'daki bozkırların çoğu artık yabancı hayvanlarla bozkırlar arasındaki bağlantısını kaybetmiş izole olmuş bölgeler olarak karşımıza çıkar. Bu bölgede yaban hayatı varlığının devamı için tampon bölgeler ve yaban hayatı koridorlarını uygulamak büyük memeliler için hayati önem taşımaktadır.

Toy

Bu bozkırlar aynı zamanda küresel ölçekte tehdit altındaki bir göç kuşu olan toy (*Otis tarda*) için önemli bir kışlama alanıdır.

Harran Kertenkelesi

The Harran Kertenkelesi (*Acanthodactylus harranensis*) şu anda yalnızca Şanlıurfa'daki Harran antik kenti kalıntıları arasında yaşadığı biliniyor. Bu tür, böcek ilacı kullanımının aşırı olduğu yoğun tarım faaliyetlerine karşı dayanıklı değildir, fakat ne yazık ki antik kentin çevresi bu faaliyetlerle çevrilidir.

Sürmeli Kızkuşu

Şanlıurfa bozkırlarında bulunan diğer bir önemli tür de küresel ölçekte yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan sürmeli kızkuşu (*Vanellus gregarius*). Kritik tehlike altındaki türler listesinde yer alan sürmeli kızkuşu göç sırasında Şanlıurfa bozkırlarında duraklar.

Baklagillerin Genetik Kaynağı

Alan, yabancı nohut (*Cicer pinnatifidum* Jaub. & Spach), yabancı mürdümük (*Lathyrus cicera* L.) ve yabancı mercimek (*Lens orientalis* Boiss.) gibi bazı bitki türlerinin küresel olarak önemli genetik kaynaklarını barındırır.

Acem Ceylanı

Şanlıurfa'nın bozkırlarının yaşayan biyoçeşitliliğini temsil eden hiçbir şey acem ceylandan (*Gazella subgutturosa*) daha iyi değil. Buradaki bozkırlar, bu türün batı kanadını temsilen Türkiye'nin kalan tek serbest yayılım gösteren ceylan popülasyonuna ev sahipliği yapar. Ceylanlar bozulmamış haldeki geniş bozkırlara bağımlı olduğundan, bozkırların sağlıklı ve birbirleriyle bağlantılı olduklarını gösteren bir türdür.

Ceylanlar aynı zamanda Şanlıurfa kültürünün de çok önemli bir parçasıdır. Türkülerle dilimizde kendine yer edindiği gibi, görsel sanatlarda da sıklıkla tasvir edilir.

Yabani "Kaplıca Buğdayı"

Yakın zamanda yapılan araştırmalar, Karacadağ'ın erken dönemde buğdayın ıslah edildiği bir merkez olduğunu gösteriyor. Günümüz buğdayının atası olan yabancı "kaplıca buğdayı" (*Triticum boeoticum*) bu bölgede yetişiyor. Buğday tarımının 10.000 yıl önce Karacadağ'daki bu yabancı buğdayın kültüre alınmasıyla başladığı düşünülüyor.

KARACADAĞ

KIZILKUYU
YABAN HAYATI
GELİŞTİRME
SAHAŞI

TEK TEK DAĞLARI
MİLLİ PARKI

Yabancı fıstık

Şanlıurfa'daki ormanlık bozkır alanları aynı zamanda dünyanın en son yabancı fıstığı (*Pistacia terebinthus*) çalılıklarına da ev sahipliği yapar.

Dev Kertenkele

Çok çekingen ve zararsız olan Çöl Koşarı (*Varanus griseus*) yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan nadir bir türdür.

ŞANLIURFA'NIN BOZKIRLARI KORUNUYOR

Şanlıurfa ili, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, Dicle ve Fırat nehirleri arasındaki büyük ve verimli bir ova üzerinde konumlanmıştır. Yaklaşık olarak 250.000 ha bozkır alanına sahip ildeki bozkırların yaklaşık 50.000 ha koruma altındadır. Bu bozkırlar, Türkiye ve Avrupa'daki iyi korunmuş ve biyolojik açıdan zengin, küresel öneme sahip bozkır ekosistemlerinden Akçakale Bozkırları ile Ceylanpınar Önemli Biyolojik Çeşitlilik Alanının da parçası durumundadır.

"Türkiye'nin Bozkır Ekosistemlerinin Korunması ve Sürdürülebilir Yönetimi" Projesi ile Şanlıurfanın bozkırları, etkin korunan alan yönetimi ile korunacaktır.

Proje, bozkırların biyolojik çeşitliliğinin korunmasında, kamu kurumları, çiftçiler, üniversiteler, araştırma kurumları ve sivil toplum örgütleriyle işbirliğine gidilerek ve bozkır koşullarını iyileştirerek bu alanlarda yaşayanların geçimini sağlamak için orman, tarım, mera gibi üretim peyzajlarına bozkır korumayı entegre edecektir.

Karacadağ Bozkırları

Karacadağ sönmüş bir volkandır. Karacadağ'ın çok sıra dışı bir bozkır flora çeşitliliği bulunmaktadır. 269 cinsi ve 66 farklı familyayı temsil eden 534 bitki türü mevcuttur. Karacadağ'da 32 endemik bitki türü tespit edilmiştir. Alandaki pek çok tür nadir ya da tehlike altında olan bitkilerdir. Yabani "kaplıca buğdayı" (*Triticum boeoticum*) bölgede yetişmektedir ve Ekin (*Triticum monococcum*) ile bağlantılıdır. Önemli Biyolojik Çeşitlilik Alanı olarak tanımlanmış olmasına rağmen, Karacadağ'ın koruma statüsü yoktur.

Tek Tek Dağları Milli Parkı

Tek Tek Dağları 2007 yılında milli park olarak ilan edilmiştir. Korunan alan Harran ve Viranşehir Platoları arasında yer alır, engebeli topografyaya sahiptir ve 20,000 ha bir bölgeyi kaplar. Rakım 500 ile 750 metre arasında değişmektedir. İran-Turan fitocoğrafi bölgesinin parçası olan Tek Tek Dağları, "orman bozkırı" olarak tanımlanır ve çok önemli bir endemik tür yelpazesine ev sahipliği yapar. Bunun içinde dünyanın son ayakta kalan yabani fıstık ormanları da yer alır. Milli park içinde 2.800 hektarlık yabani fıstık (*Pistacia terebinthus*) koruluğu bulunur.

Kızılkuyu Yaban Hayatı Geliştirme Sahası

Kızılkuyu 2006 yılında yaban hayatı geliştirme sahası olarak ilan edilmiştir. En yüksek rakımı 764 metre olup sahanın ortalama yüksekliği 600 m.'dir. Yaklaşık 20.000 hektarlık bir alanı kaplamaktadır.

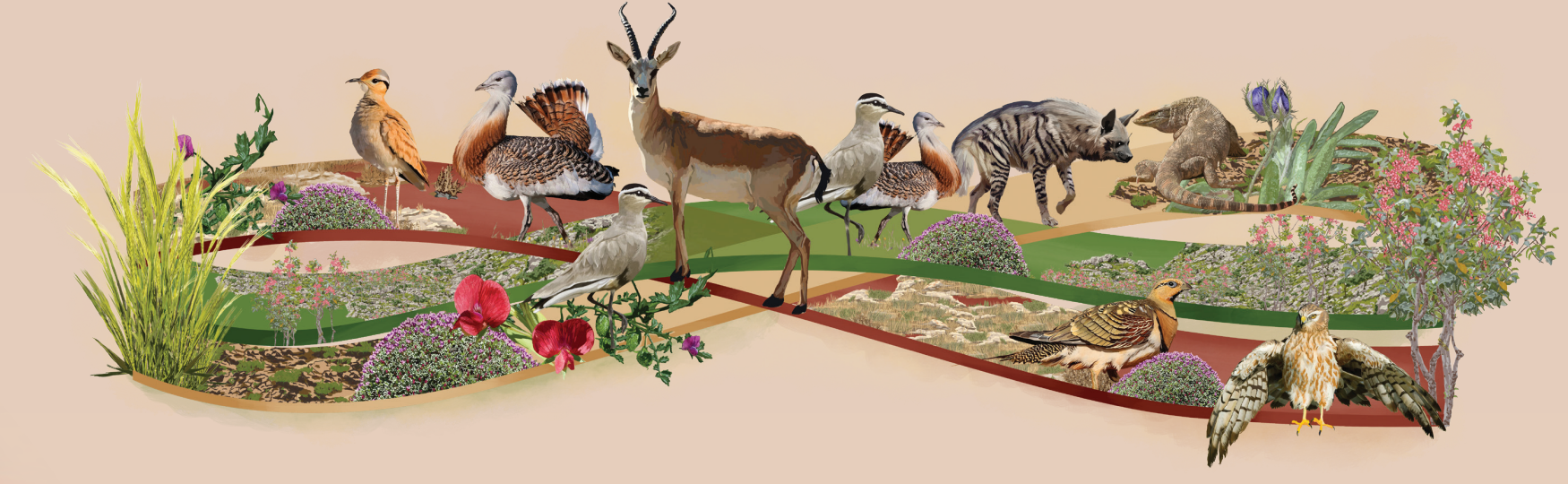
Kızılkuyu günümüzde yaklaşık 200 serbest dolaşan ceylana sahiptir ve bu sürünün sayısı giderek artmaktadır. Ancak sürünün yaşam alanı yayılımını genişletme kapasitesi, çevredeki kentsel ve tarımsal gelişme ile sınırlandırılmıştır. Ceylan Üretim İstasyonu koruma alanının merkezinde yer almaktadır.

Kızılkuyu, kritik düzeyde tehlikedeki sürmeli kızkuşu (*Vanellus gregarius*) için en önemli mola noktalarından birisidir. Bu saha aynı zamanda toy kuşları için de önemli kışlama alanıdır. Diğer koruma amaçlı türler kıkıyruklu çöltavağu (*Pterocles alchata*), krem renkli çöl koşarı (*Cursorius cursor*) ve çayır delicesi (*Circus pygargus*) dir.

TÜRKİYE BOZKIRLARINI KORUYOR

Ülkenin yaklaşık %40'ını kaplayan bozkırlar, Türkiye'deki en önemli ve aynı zamanda en hassas ekosistemlerden biridir.

Şanlıurfa; yaşam alanı kaybı, biyoçeşitliliği koruma uygulamaları eksikliği ve iklim değişikliği nedeniyle büyük tehdit altında olan Türkiye'nin bozulmamış bozkır ekosistemlerinin büyük bir bölümüne ev sahipliği yapar. Genel olarak bozkırlar üzerine olan bu tehditler, biyolojik çeşitliliğin hızla bozulmasına neden olmaktadır; 1970'lerden bu yana doğal bozkırların yaklaşık 75.000 hektarı kaybedilmiş durumdadır. "Türkiye'nin Bozkır Ekosistemlerinin Korunması ve Sürdürülebilir Yönetimi" projesi Türkiye'nin bozkırlarını; ulusal otoriteler, çiftçiler, üniversiteler, araştırma kurumları ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde korumayı öngörmektedir.

Projenin hedefi etkili bir korunan alan yönetimiyle ve bozkır biyolojik çeşitlilik korumasının tarım, orman ve çayır/mera gibi üretim yapılan arazilere yaygınlaştırılmasıyla Türkiye'nin bozkır ekosistemlerinin korunmasının geliştirilmesidir.

Yöre Halkını Güçlendirmek

Proje, bozkırlar içinde yaşayan yöre halkını ve kullanıcıları da güçlendirmek ve geçimlerini deteklemek üzerine tasarlanmıştır.

Sürü sahipleri ve çobanlar bozkır bölgelerinin başlıca sakinleri arasında yer alır ve bu insanların hayatta kalmaları genellikle devlete ait meralara erişim sağlamalarına bağlıdır. Proje, kırsal toplulukların geçim kaynakları üzerinde doğrudan etkisi olan çevre konularındaki anlayışlarını derinleştirirken ortaklarla işbirliği içinde çalışılmasına yardımcı olacaktır.

Korunan Alanların Genişletilmesi

Proje Karacadağ bozkırlarında yeni bir koruma alanı oluşturmayı ve pilot bölgelerde biyoçeşitliliği arttırmayı amaçlamaktadır. Korunan alan, bozkırların bozulma oranının düşürürken mevcuttaki bozulmuş bozkır alanlarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesine de katkı sağlayacak; bu da kentleşme veya bozkırların tarım arazilerine dönüştürülmesinden dolayı bozkır biyolojik çeşitliliğinin kayıplarına neden olan etkilerin azalmasına yardımcı olacaktır.

Peyzaj Düzeyinde Koruma için Kurumsal Çerçevenin Oluşturulması

Proje, Türkiye'de bozkırların sürdürülebilir yönetimi ve bozkır ekosistemlerinin korunmasını sağlayabilecek uygulamaları genişletmek için modeller oluşturabilecek uygulama ve politika düzeyinde iyileştirmeler yapacaktır.

Projenin başlığı Türkiye'nin Bozkır Ekosistemlerinin Korunması ve Sürdürülebilir Yönetimi

Yürütücü ortaklar Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü
Orman ve Su İşleri Bakanlığı
Söğütözü Cad. No: 14/E - Ankara
Tel: +90 312 207 50 00
www.milliparklar.gov.tr

Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü
Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
Eskisehir Yolu 9. km Lodumlu, Ankara
Tel: 0312 287 33 60
www.tarim.gov.tr/BUGEM

GEF-Uygulayıcı Kuruluşu Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
Orta Asya Alt Bölge Ofisi
İvedik Cad. No:55 Yenimahalle/Ankara
Tel: +90 312 307 95 00
www.fao.org/Europe E-posta: fao-tr@fao/org

Projenin süresi 4 yıl

GEF Odak Alanı Biyolojik Çeşitlilik